

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42

Şubat 2016 February 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

19. YÜZYILDA MISIR'DA YAZILMIŞ TÜRKÇE-FARŞÇA DİL ÖĞRETİMİ KİTABINDAKİ TÜRK ATASÖZLERİ

TURKISH PROVERBS IN TURKISH-PERSIAN LANGUAGE TEACHING BOOK THAT WRITTEN IN EGYPT IN THE 19TH CENTURY*

Nuran ÖZTÜRK**

Öz

Hicrî 1274 yılı, 15 Cemaziyelevvel'inde (1 Ocak 1858), Ali Rıza adlı biri tarafından yazılmış olan “*Kitâbu Tercemân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye*” adlı kitap hakkında bibliyografik ve biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu kitap, müellif nüshasından taşbaskı olarak 1901'de basılmıştır. O baskı, İran'da Kitâbhâne-i Meclis-i Şûrâ-yı İslâmî'de, Gulâm Hüseyin Served Koleksiyonu'nda bulunmaktadır.

Kitâbu Tercemân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye birkaç yayında “*Kitâb-ı Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Fârisî*” ile karıştırılmıştır. Bu karışıklık söz konusu eser üzerinde tarafımızdan yapılan bir çalışmada fark edilmiştir. Diğer eser anonimleşmiş bir kitapken ve farklı baskıları mevcut olduğu halde, “*Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye*”nin yazarı, yararlandığımız taşbaskının katalog bilgisinde Ali Rıza olarak yazılmıştır. Bu baskıdan başka bir nüshaya erişilememiştir.

Ali Rıza, kitabında, kendisini kendi kaleminden anlatmaktadır. Mısır'da yaşayan müellif, Araplara Türkçe ve Farsça öğretmek amacıyla yazdığı bu kitapta, dil öğretiminin bir parçası olarak “aruz”, “ebced” hatta nazım şekilleri hakkında bilgi verme gibi, bir yöntem izlemiştir. Bu konuların yanında eserde dil eğitim ve öğretimine bütüncül bir bakışla “*el-Emsâli Fârisiyye Nesren*” ve “*el-Emsâl-i Arabiyye*” v.b başlıkları altında cümle örnekleri verilirken “*el-Emsâli Türkiyye*” başlığının altında yaklaşık 200 Türk atasözüne yer verilmiştir. Kanaatimizce, bu atasözlerinden bazıları yaygın olarak bilinmeyen sözlere aittir.

Çalışmada, 64 başlık içeren 180 sayfalık bu eserin genel özellikleriyle tanıtımı yapıp Türk atasözlerinin bulunduğu 6 sayfalık kısım Latin harfleriyle aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ali Rıza, *Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye*, Türkçe Öğretimi, Atasözü.

Abstract

In 1274 (Hegirae), 15th of Cemaziyelevvel (1st of January 1858), there were not any information found after the search on the sources about the book named “*Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye*” that written by the man who called as Ali Rıza. It published as lithography from author's own manuscript in 1901. This edition placed on Iran at “*Kitâbhâne-i Meclis-i Şûrâ-yı İslâmî*” on “*Gulâm Hüseyin Served*” collection.

This book confused with “*Kitâb-ı Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Fârisî*” on several publications. This mistake has distinguished on a study about mentioned book carried out by us. Even though this book's author was not certain but the author of “*Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye*” was certain and the author of the lithography that we used, identified on records as “*Ali Rıza*”. Another lithographic copy besides this edition has not received yet.

Ali Rıza tells us about himself on his own book. The author, who lived in Egypt, followed a method like acquaint the prosody, abjad and even poetic forms as a part of language teaching on his book about Turkish-Persian Teaching to Arabs. Besides this subjects by a associated vision to language teaching and education, sentence examples in “*el-Emsâli Fârisiyye Nesren*” and “*el-Emsâli Arabiyye*” etc. And approximately 200 Turkish proverbs in “*el-Emsâli Türkiyye*” has given by the author. In our opinion some of these proverbs are not known generally.

On this paper after a introduction about general features of the work that includes 64 topics and 180 pages, will be transferred six-page of the book that includes Turkish proverbs from the Arabic alphabet to the Latin alphabet.

Keywords: Ali Rıza, *Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye*, Turkish Teaching, Persian Teaching, Proverb.

0. Giriş

Mâlum olduğu üzere Osmanlı'da Arapça'nın yanısıra Fars dili öğretimi de bir hayli muteberdir. Bundan dolayı Farsça öğretimi için Farsça-Türkçe sözlük yazılması ihtiyacı belirlemiştir (Kalsın-Kaplan, 2009: 556). 15. yy.'dan itibaren sayıları artarak devam eden mensur, manzum lügatler (Eminoğlu 2010: 12; Yılmaz, 2010: 159) ve 15 yy'da kaleme alınan *Ahmed-i Dâ'î*'ye ait *Müfredât* isimli dil öğretimi kitabı (Çetin, 2006: 113) bu geleneğin önemli halkalarıdır. Böylelikle 15 ve 16. Asırdan itibaren bu alanda bir birikim meydana

* Bu çalışma, University of Warsaw Faculty of Oriental Studies Department of Turkish Studies and Inner Asian Peoples The Third International Congress of Turkology 600 Years of Polish-Turkish Relations-Research on Turkology Yesterday, Today and Tomorrow” 24-27.06. 2014. Bildiri olarak sunulmuş fakat henüz yayımlanmamış ve Çukurova Üniversitesi'nin SED20142532 numaralı proje ile desteklediği çalışmanın gözden geçirilmiş halidir.

** Doç. Dr. Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Adana/TÜRKİYE nryilmaz@cu.edu.tr

gelmiştir. Osmanlı'nın 18-19. yüzyıllarında çok sayıda iki dilli, çoğunluğu Farsça-Türkçe/Türkçe-Farsça; Arapça-Türkçe /Türkçe-Arapça olan ya da bu üç dilin bir arada bulunduğu çok dilli sözlükler yazılmıştır. Osmanlı coğrafyasının ihtiyacı olan bu dillere zamanla başkaları da eklenerek üçten fazla dilli lugatlar da yazılmıştır. Hatta sayıları fazla olmamakla birlikte Farsça-Arapça-Ermenice-Süryanca-Yunanca-Türkçe sözlük ve Urduca-Farsça-Arapça-Türkçe sözlükler ortaya çıkmıştır (Eminoğlu, 2010: 12). 19. yüzyıla gelindiğinde bu birikim batıdaki pedagojik yeniliklerle harmanlanmaya başlamış ve dil öğretimi için sözlüklerin yanı sıra yeni usullerle dilbilgisi kitapları da yazılmaya başlanmıştır. Bu kitapların iki dilli olanları yanında ikiden çok dilli olanları da vardır.

Bu makalede dil eğitimi öğretimini gerçekleştirmek üzere hazırlanmış bu tür kitaplardan biri tanıtılacaktır. Bu kitap 19. yüzyılda Mısır'da yazılan *Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye'dir*. Öncelikle 180 sayfalık bu eserin kimliği ve genel özellikleri takdim edilip 200'den fazla Türk atasözünün bulunduğu 6 sayfalık kısım latin harflerine aktarılacaktır. Burada yer alan atasözleri üzerinde yapılacak kısa bir değerlendirmeye de 19. yy.'da, fark edilir sayıda çoğalan dil öğretimi alanında yazılmış eserlerin birinden hareketle, bunların neliği, niteliği ve niceliğinin tespitine katkı sağlamak amacı güdülmüştür.

1. Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye

İnternet üzerinden temin edilmiş olan "*Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye*" adlı dilbilgisi kitabını tanımak ve tanıtmak üzere yapılan araştırma neticesinde daha önce yapılmış bir yayına rastlanmamıştır. Ancak iki yayında (Eminoğlu, 2010, Öz, 2010:) bu kitabın, anonimleşmiş "*Kitâb-ı Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Fârisî*" ile karıştırıldığı anlaşılmıştır. Bu yayınlarda *Kitâb-ı Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Fârisî*'nin yazma ve basma nüshaları sıralanırken kitabın 1274/1858 tarihli bir yazma (Eminoğlu, 2010: 78) ve aynı tarihli bir basma (Eminoğlu, 2010: 78; Öz, 2010: 269) nüshasına işaret edilirken bunun *Kitâb-ı Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Fârisî*'den başka bir kitap olduğu farkedilmemiştir.

Bu yayınlarda işaret edilen 1274/1858 tarihli kitap ise, "*Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye*" dir. Müellifi, Ali Rıza'dır (*Kitâbhâne-i Meclis-i Şûrây-ı İslâmî*, No. 12924, s. 2+189+1). Kitap müellif nüshasından taşbaskı olarak 1901'de basılmıştır. Bu baskı, İran'da *Kitâbhâne-i Meclis-i Şûrây-ı İslâmî*'de Gulâm Hüseyin Served Koleksiyonu'nda bulunmaktadır.

Bu, karışıklık *Kitâb-ı Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Fârisî* üzerinde yapılan bir çalışmada farkedilmiştir (Öztürk-Abik, 2013: 383).

Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye'nin kaynak dili Türkçe, hedef dili Farsça ve Arapça'dır.

Kitapta "*el-fihrist*" başlığıyla içerik tanıtılmıştır. Bu fihristin içeriği şöyledir:

1. *el-masâdiru'l-meşhûre*, 2. *el-mâzi'l-mahdûd*, 3. *el-mâzi gayri'l-mahdûd*, 4. *el-mâzi el-hikâye el-evvel*, 5. *el-mâzi el-hikâye es-sâni ve'l-mukaddem*, 6. *el-mâzi el-mensiyyü'l-evvel ve's-sâni ve'l-illeti*, 7. *el-mâzi el-meosûliyye ve'l-feoriyye ve'l-vaktiyye* 8. *el-mâzi'l-hâliyye ve'l-ma'iyye*, 9. *fi duhûli'n-nefyi ve'l-istifhâmi ale'l-mâzi*, 10. *el-müstakbelü'l-evvel*, 11. *zamânü'l-hâl ve'l-müstakbelü's-sâni* 12. *el-müstakbelü'l-hikâye*, 13. *el-müstakbelü'l-illeti ve'l-meosûli ve'l-feorî*, 14. *fi duhûli'n-nefyi ve'l-istifhâmi ale'l-müstakbeli*, 15. *fi'lü'l-emri ve'n-nehyi*, 16. *el-emri'l-gâ'ib* 17. *fi duhûli'n-nefyi ve'l-istifhâmi ale'l-emri'l-gâ'ib*, 18. *İsmü'l-fâ'il*, 19. *İsmü'l-mef'ûl*, 20. *ismü'l-masdar*, 21. *masdarü'l-tecâhül*, 22. *el-lâzım ve'l-müteaddi*, 23. *el-fi'lü'l-mechûl*, 24. *fi'lü'l-tahassür ve't-temenni ve's-şart*, 25. *fi'lü'l-müşâreke*, 26. *fi'lü'l-iktidâr*, 27. *fi'lü'l-mülk*, 28. *fi'lü'l-keynûne*, 29. *beyânü'l-hurûfi'l-mukatta'a*, 30. *tebdilü'l-hurûf ma ba'zıha*, 31. *ez-zamirü'l-muttasıl*, 32. *ez-zamirü'l-munfasıl ve'l-hâlât ismihâ (?)*, 33. *hurûfü'l-cerr*, 34. *bâkiyyü'l-hurûf*, 35. *kavâidi fi'l-hurûfi'l-Fârisiyye*, 36. *esmâü'l-a'dâd*, 37. *kavâidi fi'l-implâ ve'l-tevâfiki's-sıfati ve'l-meosûf*, 38. *et-tezkîr ve't-te'nîs*, 39. *emsâlü'l-ef'ali bi't-tertib*, 40. *tarîku'l-mukâleme min külli nev'*, 41. *fi ilmi'l-aruz*, 42. *el-medhiyye*, 43. *fi esmai'l-âzâi'l-insân ve'l-hayevân*, 44. *fi esmâi'l-âzâi'l-hayevânî hâsse*, 45. *fi esmâi'l-hayevânât*, 46. *fi esmâi't-tuyûr*, 47. *fi esmâi'l-fevâkihi ve'n-nebâtât*, 48. *fi'l-hubûbi ve'l-eşcâri ve'l-me'külâti ve'l-meşrûbât*, 49. *fi'l-melbûsâti ve'l-akârîbi ve'l-ahşâm*, 50. *fi's-sanâi'i ve'l-rütebi'l-askeriyye*, 51. *fi esâsi'l-beyti ve levâzımıhi*, 52. *fi'l-evsâfi ve'l-evkâti ve'l-elvân*, 53. *fi's-sıfâti'l-insâniyye*, 54. *fi'l-hisâbi'l-ebced ve'l-burûci's-semâiyye*, 55. *fi esmâi's-şuhûri'l-arabiyye ve'l-efrenciyye ve'l-kiptiyye*, 56. *fi'l-elkâbi'r-resmiyye*, 57. *kavâidi fi ilmi'l-hisâb* 58. *fi hisâbi'l-atyân(?)*, 59. *el-emsâlü'l-Fârisiyyeti nazmen* 60. *el-emsâlü'l-Fârisiyye misra'en*, 61. *el-emsâlü'l-Fârisiyyeti nesren*, 62. *el-emsâlü't-Türkiyye*, 63. *el-emsâlü'l-arabiyye*, 64. *el-hatâ ve's-savâb*.

Fihristten de anlaşılacağı üzere kitap, *ebced* ve *aruz* gibi farklı başlıklar içerse de, öncelikle dilbilgisi konularına yer vermektedir. Devamında ise bu konuları Farsça manzum, mensur atasözleri, Türkçe atasözleri ve Arapça atasözleri ile desteklemektedir.

Kitabın iç kapağında muhtemelen sonradan ilave edilmiş tanıtım amaçlı bir metin vardır. Bu tanıtım metninin kitabın yazarı hakkında da bilgi verdiği tahmin edilmektedir. Nitekim kendisinden "*mültezim-i hakîr*" olarak söz eden kişi, kitabın yazarı Ali Rıza olmalıdır. Buna göre vergi memuru olduğu söylenebilecek olan Ali Rıza'nın zimmetine basılmış kitaplarla, elinde halen mevcut olan kitapların adları, nereden ve nasıl satın alınacaklarının duyurusu yapılmıştır. Bu listedeki basılmış kitapların içinde yazarın

Türkçe terceme-i hâlinin de bulunması dikkat çekicidir. Şayet bu baskı bulunabilirse Ali Rıza'nın kimliği de ortaya çıkacaktır.

İLÂN

"Mültezim-i hakîrün zimmetine tab' olunmuş olan kitabların beyânı;

Tercemân-ı Fârisî ve Türkî ve Arabî, Arabca Cuhanun Hikâyeleri;

Der dest tab' olunan kitaplar:

el-Fetâva'l-Hayriyye fî Mezhebi'l-Hanefiyye*, Fetâva-yi Kâdı Hân** ve Târih-i Amerika, Türkçe Nefs-i Mültezimin Tercemesi,

Ve işbu kitaplar Hân-ı Halil'de, Harputlu Ahmed Efendi'nin dükkânında; Sûkü'z-zalatda Nefs-i mültezimün hânesinde ve Hüseyiniyye'de, Sûkü'l-Adeviyye'de, Tütüncü Hoca İlyas'un dükkânında ve İskenderiyye'de Hoca Yusuf Efendi'nin ma'rifetiyle satılacaktır.

Tubia ' bima'rûseti Mısır."

Bu ilânın ardından gelen sayfada, kitabın adı ve yazarın adı geçmektedir:

"Kitâbu Tercemân fî'l-Lugati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye limü'ellifihi'l-hakîr **Ali Rıza** 'afa anhu".

Eserin mukaddimesi "Besmele" ile başlamaktadır. Daha sonra Allah'a hamdin ardından Hz. Peygambere salât ve selâmdan sonra „amma ba'd" ile konuyu takdime geçilmiştir. Buradaki "Bâ'is-i intâk-ı lisân kalem-i kâsrü'l-beyân oldur ki, işbu vahdet-güzin-i gûşe-i inzivâ Ali Rıza...(1901: 3)" cümlesi ile yazar kendisinden bahsederken kitabı nasıl ve niçin yazdığını da açıklamıştır:

1.2. Yazarın Kitabında Kendisini Anlattığı Kısım

Ali Rıza, kitabında kendisinin ne zaman ve niçin Mısır'a gittiğini, orada nasıl muamele gördüğünü ve sonraları hangi ruh halinde olduğunu şu satırlarla anlatır:

Amma ba'd, ba'is-i intâk-ı lisân kalem-i kâsrü'l-beyân oldur ki, işbu vahdet-güzin-i gûşe-i inzivâ **Ali Rıza**, on dört yıl bundan akdem vatan-ı me'lûf ve mesken-i ma'rûfını terk-i muhâceret ve melce' u melâz-ı niyâz mendân-ı cihân olan Mısır-ı mahrûseye muvasalat ideliden berü, merhûm u mağfûr cennet-mekân **Mehmed Ali Paşa**'nın der-i devlet me'âblarında rîzehâr u ma'lûmât-ı âcizânesi sebebiyle değil, belki merhûm müşârünileyhün gurebâ ve muhâcirîn haklarında mebzûl u bî-dirig buyurdukları ihsân-ı bî-pâyânları vâsıtasıyla liyâkat u kâbiliyet-i hakîrânesinden ziyâde rûtbeler ihrâzıyla ser-bülend ü kâmkâr olmuşıdıysa (da) tekâzâ-yı rûzgâr-ı gaddâr u idbâr-ı baht-ı nigûnsâr ile üç seneden berü hâne-nişîn u gûşe-güzîn olarak mutala'a-yı kütüb ü ahbâr kıra'at-ı tevârîh u âsâr ile emrâr-ı leyl u nehâr idüp gâhi tevârîh-i Efrenciyye'den nâfi' olanları lisân-ı letâfet-resân-ı Türkî'ye terceme ile evkât-güzâr ve ba'zen lugat-ı Arabiyye ve Fârisiyye ve Türkiyye'nin müşkilât ve kinâyâtını hall itmege hod be hod bezl-i cehd-i bî-şumâr ider idi (s. 2).

1.3. Yazarın Kitabı Kaleme Alma Sebebi

Yazar kitap yazmasına vesile olan (sebeb-i te'lif) hadiseyi şöyle anlatır:

Birgün e'azz-ı ehibbâ vü asdikadan bir zât-ı me'âli-sıfât kudûm-ı meymenet-i lüzûmlarıyla kulbe-i hakîrânemi reşk-i gülîstân iderek fakîri mahzûn gördükde 'itaba hitâba başlayup eytdi:

"Ne vakte kadar gûşe-yi humûlde gamîn u melûl oturacaksın ve ne zamana değin zâviye-i vahdetde 'uzlet ihtiyâr ideceksin? Zer-nâb olsan bile bûteye girmedikçe revnak u bahâ kesb itmezsin ve elmâs-ı tâbdâr bulunsan bile elden ele giçmedikçe manzûr-ı nazar-ı ekâbir olmazsın. Hod-be-hod kütüb ü âsârı mütala'a idüp netice-i efkârını bir gûşeye atmaktan ne çıkar? (Fazl u hüner zâyî'est tâ nenümayend) mazmûnunca eser-i ma'lûmâtını pinhân idüp âleme izhâr eylememekden ne fâ'ide hâsıl olur? Şimdilik vâris-i mesned-i Yûsufî ve zîb-bahş-ı makâm-ı Âsâfi olan velîni'met-i bî-minnet **Mehmed Said Paşa** "es'adahullahu fi'd-dâreyn" efendimiz hazretlerinin eyyâm-ı sa'adet-fercâmlarında hadesân-ı ezmân u â'sâr ile Avrupa cânibine nakl olunmuş olan ulûm u fûnûn-ı mütenevvi'a râh-ı âhen-i himmet u ictihadlarıyla tekrâren Mısır'a girü dönmekte ve mecma'u'l-bahreyn sa'y u cehdleri vasıtasıyla sefâyin-i sanâyi' u hiref yeniden sevâhil-i Mısrıyyede lenger-endâz olmaktadır. Husûsan Kal'a-yı Âmir'e'de feth u küşâd buyurdukları mektebde ulûm u fûnûn-ı mütenevvi'a ta'lîm olunmakta ise de Mısır'da belki sâ'ir aktar u emsârda Türkî vü Fârisî lisânlarının kâffe-yi kâvâ'idini muhtevî bir risâle bulunmamagla ve bulunanlar dahi nâkıs u gayr-ı müfid olduklarından fâzıla-yı sebki kadîm üzre bulunmagın ahz u iktisâbında müddet-i medîdeye ihtiyâc mess itmekle ebnâ-yı millet'in fâ'idedâr olmalarına vesile olmak ve eshel vechile tahsîl-i lisâna bâdi bulunmak üzere kavâ'id-i mezkûreyi câmi' bir kitâb-ı nâfi' te'lif itsen evlâ olmaz mı?" didiklerinde..." (s. 3-4)

Dostunun kitap yazma tavsiyesini yerinde gören Ali Rıza, Araplara Farsça ve Türkçe öğretmek üzere bir kitap yazmaya karar verir. Bu kitabın vasıflarını da mukaddime de şu ifadelerle anlatır:

Hakikaten ol zât-ı sûtûde-sıfâtın kelâm-ı nasihat fercâmı dil-i gam-menzilimde kârger-i te'sîr olarak ves' u iktidâr-ı âcizânem kadr-i te'lifine ibtidâr ve ba'de'l-hutâm tertîb u tanzîmi mehekk-i i'tibârda kâmilü'l-a'yâr çıkmagla tab' idüp küçük birâderlerime yâdigâr eyledim ve ma'lâm olduğu vechile Mısır'da ve Şâm u Hicâz u Bağdad misillü sayîr istimlâkât-ı devlet-i Osmâniyye'de Arab lisânı isti'mâl olunub mesalih u mekâtib-i lisân-ı merkûm üzre

* Şeyhü'l-İslam Hayrullah Efendi (d. 1834, İstanbul-ö. 1898, Taif)'nin fetvaları.

** Kâdı Hân, Fahrüddin Hasen b. Mansûr el-Özcendî el-Fergan (ö. 592/1196)'in fetvaları.

bulunmağla ve işbu zamanda *Sibeveyh* ve *Zemahşerî* olmak pek lâzım olmayup dâric-i lisânı öğrenmek muktezâ-yı hâlden olmağla kelimât-ı Arabiyye dahi zîrlerinde derc olunmuşdur (s. 4).

Yazar, 14 yıl önce "melce' ve melâz-ı niyâz mendân-ı cihân olan Mısır-ı mahrûse" dediği yere muhacir olarak geldiğini belirtmiştir. 1805-1848 yılları arasında Mısır'da hüküm süren Mehmet Ali Paşa'yı rahmetle anarak onun zamanında kendisi gibilere lutufkâr tavır gösterildiği için Mısır'a geldiğini söylemiştir. Eserin te'lif tarihi olan 1858'den 14 yıl geriye gidildiğinde Ali Rıza'nın 1844'te Mısır'a gelmiş olabileceği tahmin edilebilir.

Ali Rıza verdiği bu bilgilerin devamında talihinin tersine döndüğünden yakınmış ve üç yıldır köşesine çekilip başta tarih olmak üzere muhtelif kitapları inceleyip târih-i efrençiyeye (Avrupa dilleri)'den faydalı olanları "*lisân-ı letâfet-resân*" dediği Türkçeye tercümeyle meşgul olduğunu bildirmiştir. Bunlar olurken birgün bir ahbâbı gelip onu bu durumunu doğru bulmayıp uyarmış ve içinde bulunduğu ruh halinden kurtulması için yüreklendirmiştir. Mısır başta olmak üzere Osmanlıya bağlı Arap topraklarındakilerin yararlanacağı Farsça ve Türkçe'nin kurallarını içeren bir kitap yazarsa 1854-1863 yılları arasında yönetici olan dönemin Hidivi Mehmed Sa'id Paşa (1822-1863)'nın destek olacağını bildirmiştir. Mevcut kitapların yetersiz ve geri kaldığını söyleyen dostunun tavsiye ve teşviki ile gençler için bu kitabı kaleme aldığı belirten yazar, bu zamanda Zemahşeri ve Sibeveyh olmaya lüzum yok diyerek eserinin metot bakımından klasik kitaplardan farklı olduğunu da belirtmiştir. Bu farklılığı ise dâric-i lisânı (yazı dilini) öğrenmek durumunda olduğuna işaretle ifade etmiştir. Kitabın metodunu böylece belirttiğinden sonra Arapçaların altta yazılacağını bildirerek tertibe ilişkin bilgiyi de vermiştir (Ali Rıza 1901: 3-4).

Maalesef, yazar hakkında henüz kendi kitabındaki yazılanlardan başka bir bilgiye ulaşamamıştır. Bunlara ilaveten şunu da burada belirtmek gerekir ki, online yolla temin edilen bu taşbaskı nüshanın katalog kaydında yazar *Balikhane Nazırı* olarak anılmış olmasına rağmen bu kitabın yazarı şimdilik bilemediğimiz bir sebeple Mısır'a hicret etmek durumunda kalan bir şahıstır. Katalogta kayıtlı olan Balikhane Nazırı Ali Rıza'nın İstanbul'un tarihi hakkında *Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı* adlı bir kitabı bulunmaktadır. Söz konusu kitabın neşrinde 1842-1928 yılları arasında yaşadığı bilgisi verilen (Ali Rıza, 2001) Balikhane Nazırı Ali Rıza Bey'in Mısırdaki adaşından farklı bir kişi olduğu anlaşılmaktadır.

1.4. Yazarın Adı ve Kitabın Te'lif Tarihinin Bulunduğu "temme" Kaydı

Temme'l-kitâbu bi'avni'l-meliki'l-Vehhâb fi nısfı şehri Cumâde'l-ûlâ, sene 1274 mine'l-hicreti'n-Nebeviyyeti'l-Mustafaviyye 'ala sâhibihâ efdalu's-salâtu ve ezka't-tahiyye bitashihi mu'ellifihi'l-hakîru Ali Rıza, "gafarallahu lehu veli vâlidîyhi ve limen nazara fihi da'âlehum bigayrı ve'l-cemi'il-müslimîn"-Amin.

Ali Rıza, kitabında dilbilgisi konularının yanısıra öğretici metin olarak atasözlerinden yararlanmıştır. Kitabın ilgili bölümü olan 158-189. sayfaları atasözlerinden Farsça, Türkçe ve Arapça örneklerle zenginleştirmiştir. Yazar bu kısma giriş yaparken şu cümlelerle konuya dair görüşlerini de ortaya koymuştur:

"Emsâl-i Fârisiyye ve Türkiyye ve Arabiyye Beyânındadır:

Bil kim her bir lisânda emsâl-i kelâma kuvvet virmek ve insana nasihat olmak üzere getirilüp husûsan ibâreyi bile muhassen itmege nâfi' olmağla evvelâ emsâl-i Fârisiyye ve andan sonra Türkiyye ve âhîrde emsâl-i Arabiyyenin tahririne ibtidâr kılındı"(Ali Rıza 1901: 158).

2. Kitabın Türkçe Atasözleri Kısmı

Kitaptaki Türkçe atasözlerine geçmeden önce bunlarla ilgili yapılan şu tespitleri ortaya koymak gerekir:

1. Buradaki atasözlerinin birçoğu yaygın olarak bugün de kullanılmakla birlikte *italik* karakterle işaretlenenler muhtemelen daha az bilinmekte ve kullanılmaktadır.
2. Bazı sözler müstehcen ifadeler içermektedir. Bu tür sözlerin ilgili kısımları(...) ile yazılmıştır.
3. Bunların içinde bazıları manzumdur ki, bu atasözlerinde zaman zaman rastlanan bir özelliktir.
4. İçlerinde deyim olarak bilinen sözler de bulunmaktadır. O sözlere, ilgili yerlerde açıklama ile not düşülmüştür.

5. İki atasözü tekrarlanarak iki kez yazılmıştır. Tekrarlara da dikkat çekilmiştir.

1. Bin dost azdır, bir düşman çok.
2. Ey abdâl, ey derviş akça ile biter iş.
3. İt ürür kervan giçer.
4. Bedhevâ sirke baldan tatludur.
5. Azı bilmeyen çoğı hiç bilmez.
6. Köpek köpeği yimez.
7. İki re'is bir gemiyi batırur.

8. Rüzgâra tüküren yüzüne tükürür*.
9. *Dişin ağırdığı yere deli dokunur.*
10. *Ölme eşeğim yonca bitince yonca, sararma saman çıkınca.*
11. *Zannetmediğin yerden dilki çıkar.*
12. *Körün istediği nedir iki göz, biri egri biri düz.*
13. *Yorganına göre ayağını uzat.*
14. *Gül isteyen dikenine dayanur.*
15. *Kesemedigin eliöp.*
16. *Akıllu düşmen akılsuz dostdan eyüdür.*
17. *Sırrını dostuna ve dostunu düşmanına açma.*
18. *İki deliye bir uslu koymuşlar.*
19. *Eski süpürgeyi dama atarlar.*
20. *Yağmurdan kaçdı, doluya uğradı.*
21. *Sakal başa kurban olsun.*
22. *Karın başa belâdır.*
23. *Tiz giden tiz yorulur.*
24. *Karının öğüti karıya giçer.*
25. *Eyü adam bazar yapar, kötü adam bazar bozar.*
26. *Sayanun kuluyım, saymayanun sultanıyım.*
27. *Hayvan ölür semeri kalur, insan ölür adı.*
28. *Dilini zabt iden başın kurtarur.*
29. *Kendi düşen ağlamaz.*
30. *Araba kırılınca yol gösteren çok olur.*
31. *Ayıpsız dost arayan dostsuz kalur.*
32. *O...n g.te tevbe olmaz.*
33. *Çok yaşayan çok bilmez, çok gezen çok bilir.*
34. *Her yokuşun bir inişi dahi var.*
35. *Kızım sana diyorum, gelinim sen işit.*
36. *Kedi bulunmadığı yerde sıçanlar baş kaldurur.*
37. *İki canbaz bir ipde oynamaz.*
38. *Koyun bulunmadığı yerde kiciye Abdurrahman Çelebi dirler.*
39. *Bal dimekle ağız tatlu olmaz.*
40. *Ağlamayan çocuğa meme virmezler.*
41. *Yaşı at bazarında sorarlar.*
42. *Bahşış atın dişine bakmazlar.*
43. *Bülbül yerine karga satmak ister.*
44. *Yimişsiz ağaca taş atılmaz.*
45. *Sana ur didiler öldür dimediler.*
46. *Dünya tükenir, düşman tükenmez.*
47. *Hastaya döşeği mi sorarsın.*
48. *Genç ağaya hizmet ve sert ata tımar itmek güçdür.*
49. *Gül dikensiz, safa cefâsız olmaz.*
50. *Hak söz acıdır.*
51. *Dostla yi, iç; alışviriş itme.*
52. *Gözden irak olan gönülden irak olur.*
53. *Adam adamı bir kere aldudur.*
54. *Dilden gelen elden gelse gedâ pâdişâh olur.*
55. *Arıg tavukdan semiz tirit olmaz.*
56. *Tama 'kârdan şey' dileyen denizde çukur açar.*
57. *Evede başın tutan, galabalıkda kalpağın gayb ider.*
58. *Korunan göze çöp düşer.*
59. *Gözümüzü açalım yohsa açarlar.*
60. *İki karpuz bir koltuğa sığmaz.*
61. *Bir kere düşen bir dahi düşmez.*
62. *Zengine mal viren denize su götürür.*

* Buradaki "ü" sesleri imlâda "Σ" benzer bir işaretle gösterilmiştir.

63. İmam o.....a, cemaat s...r.
64. Kediye didiler b.kun ilacdur, s.çdı, sakladı.
65. Ya devlet başa ya kuzgun lâşe.
66. Fukara gibi geçinen zengin delidür.
67. İki kibleye tapan kimsede din olmaz.
68. Her ne virsen elinle beraber gelür senünle.
69. Ekdiğini biçersin.
70. Yaramaz ile yâr olma.
71. Zaman ile, saman ile mişmişler pişmiş olur.
72. Fukaraya viren Allah'a virür.
73. Zaman saman satar.
74. Az yiyen çok yir, çok yiyen az yir (?)
75. Eyü karı o yapar, fena karı o yıkar.
76. Fakirlik ölüme tesellidür.
77. Yir demür, gök bakar*.
78. İyilik it denize at, balık bilmezse Hâlık bilür.
79. Kulun didüğü olmaz, Allah'un didüğü olur.
80. Egri otur, doğru söyle.
81. *Nasîbün varise gelür Yemen'den, nasîbün yoğise düşer dehenden.*
82. Deliye her gün bayram.
83. *Tehî dest kapuya varsan, "Efendi uyur" dirler, bir hediyen var ise "Efendim buyurun" dirler.*
84. Gül çengelsiz ve muhabbet engelsiz olmaz.
85. Atılan ok girü dönmez.
86. Bir çıplağı bin cübbelü soyamaz.
87. Bugünkü yumurta yarınki tavukdan yeğdür.
88. Korkan bâzîrgân fâide itmez.
89. *Gömlek kaftandan yakındur.*
90. *Kan eyleme, kânun eyle.*
91. Allah'dan korkan bendeden korkmaz.
92. Gicenün büyük karnı var Allah bilür yarın ne doğar.
93. Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur.
94. Benden hatâ senden atâ.
95. Dögme kapımı, dögerler kapını.
96. Damlar damlar göl olur, akar akar sel.
97. Fâide zarârün karındaşıdır.
98. Eski tas eski hamam.**
99. Ölmuş işekden nal çıkarur.
100. Her kimin ki bağı var, yüreğinde yağı var.
101. *Devletlüye tokun geç, fukaraya sakın geç.*
102. Bal tutan parmağın yalar.
103. At binenün, kılıç kuşananun.
104. Yanılmayan bir Allah.
105. Azacık aşım gavgasız başım.
106. Çok bilen çok yanılır.
107. İl için ağlayan gözsüz kalur.
108. Karaya sabun deliye öğüt neylesün.
109. Kenarına bak bezin al, anasına bak kızım.
110. *Balık canın isteyen g.tün soğuk suya kor.*
111. Kimün arabasında isen onun türkisini çağır.
112. Yüz virdiler Ali'ye geldi s.çdı halıya.
113. Öksüz oğlan göbeğin kendü keser.
114. Çömlek yuvarlandı kapağın buldı.
115. Cân virmeyince cân ele girmez.
116. Komşu tavuğı komşuya kaz görünür.

* Bu söz, atasözü değil, deyimdir.

** Bu söz de deyimdir.

117. Cefayı çekmeyen adem safânın kadrini bilmez.
118. Gönül seven güzeldür.
119. Eşeğini evvel bağla sonra Allah'a ısmarla.
120. Dosta çok varan ekşi surat görür.
121. Karanlıkda göz kapadığını kim bilür.
122. Garib kuşun yuvasını Tanrı yapar.
123. İden bulur.
124. *Ölmüş aslanın sakalın dilki yolar.*
125. Dost başa düşman ayağa bakar.
126. Büyük başın büyük ağrısı olur.
127. Yürük at yemin arturur.
128. Gün toğmadan neler toğar.
129. Eşeğe semeri yük değil.
130. Şeri'atın kesdiği parmak ağrımaz.
131. Kurd tüyini değiştürür, huyunu değiştürmez.
132. Dilencinin yüzi kara, torbası dolu; tutulmayan uğrı beyden toğrı.
133. Kuzguna "güzel kimdür" sormuşlar "benüm yavrularım" demiş.
134. Ne deliyi s., ne deliye s...l.
135. Et ile tırnak arasına girilmez.
136. Atalar san'atı oğula mîrâsdur.
137. Ateş düşdiği yeri yakar.
138. Çorbayı yalnız içen yükünü kendi kaldurur.
139. Aç tavuk uykusunda darı görür.
140. Açın karnı toyar, gözi toymaz.
141. Ahşam ise yat, sabah ise git.
142. Tiz biten tiz yiter.
143. Kanı kan ile yıkamamışlar, su ile yıkamışlar.
144. Kedinün eli ete yetişmezse "ne fena kokuyor" söyler.
145. Deryâda balık satılmaz.
146. Avcı avda yolcu yolda gerek.
147. Öyke ile kalkan ziyan ile oturur.
148. Ne severim yârimi ne sorarım hâlini.
149. Akıl yaşda değil başdadur.
150. Yolcuya yol gerek.
151. Yürekden yürege yol var.
152. Sekseninde saz çalmak öğrenen kıyametde çalar.
153. Karınca kaderince.
154. Vararak vararak bulunur irak.
155. Sofudur soğan yimez, eline girse kabuğın bile komaz.
156. Tok ne bilür açın hâlinden.
157. Ya zor yazar, ya şehirden sefer(?).
158. Çırağ dibine ziyâ virmez.
159. Ölüm kara devedür, her kapuda çöker.
160. Alçağa borçlu olma ya düğünde ister ya bayramda.
161. Âşika Bağdat irak değildir.
162. Kurd kocayınca köpeğe mashara olur.
163. Sakınan göze çöp düşer.
164. Dilkinün âkıbet göreceği kürkçünün dükkânudur.
165. Giçme nâmerd köprisinden ko götürsün su seni; yatma dilki sâyesinde ko yisün arslan seni.
166. Viren el alanun üstündedir.
167. Kurban belâyaya kalkandır.
168. Yılan doğrulmadıkça yuvaya giremez.
169. *Kadın iki oldukda ev süpürülmemiş kalur.*
170. Balık başından kokar.
171. Hısım hasım.
172. Derdmendün hâlini âlemde derd ehli bilür.
173. Deniz köpek ağzıyla necis olmaz.
174. Ölüm hakdur lâkin, komşulara.

175. Taş yirinde ağırdur.
176. Eli halife kisesündedir.
177. Soğan yimedüm ki içerüm acıya.
178. Sinek adam öldürmez lâkin yürek bulandırur.
179. Başına küll savurursan bari bir yüksek küllükden savur.
180. Üzümün iyüsini ormanda çakal yir.
181. Kedi öldürüb gelin korkutmak.
182. Kedi Allah için sıçan tutmaz.
183. *Hanımın evde oturması ferâcesizlikdendir.*
184. Yorganına göre ayağını uzat*.
185. Tencerede olan kaşığa çıkar.
186. Hırsızdan kalanı falcı aldı.
187. Gökden ne yağarsa yer kaldurur.
188. Ekdiğini biçersin.
189. Dayak cennetden çıkmış.
190. Kör Tanrı'dan ne ister: İki göz; biri egri, biri düz**.
191. *Câmi' yapılmaya diyen, gör kapuyu aldı.*
192. Ortaklık tencere kaynamaz.
193. Sakla sırrun yârından, yârın da bir yârı var.
194. Yabancı oğul olmaz yir içer bırakur kaçar.
195. Hacı hacıyı Hicaz'da bulur.
196. Yalancının evine kadar kalender gödüğün söyler (?)
197. Yılanı Seyyid Ahmed eliyle tutuyor.

3. Sonuç

Elimizdeki kaynak Osmanlı İmparatorluğunun çözülmeye yüz tuttuğu, kendisi dışındaki devletlerle ve Mısır ve Ortadoğu coğrafyası gibi bölgelerle iletişim ve bağını güçlendirme çabası içerisinde olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır.

11. yydan itibaren Arapça, Türkçe ve Farsça öğretimi ve öğrenimi yapılıyor olsa da 17. yy sonlarından itibaren artan ve sistemli hale getirilmeye çalışılan bir çabanın varlığı da görülmektedir. 19. yüzyılda basıldığı tespit edilen ve sayıları çoğalan dil öğretim kitapların Mısır'da basılan "*Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye'dir.*

"*Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye*" adlı eser *Kitâb-ı Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Fârisî* ve *(Kitâbu) Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Fârisî* ile karıştırılmış kitabın künyesi bunlarla birlikte yazılmıştır. Söz konusu eserler de *Eş-şüzürü'z-zehebiyye ve'l-kıt'au'l-Ahmediyye fi'l-lugati't-Türkiyye* adlı eserin kısmen değiştirilmiş hâlidir. Dolayısıyla, bu çalışmada *Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Fârisî* ve *(Kitâbu) Tercümân-ı Türkî ve Arabî* ile *Eş-şüzürü'z-zehebiyye ve'l-kıt'au'l-Ahmediyye fi'l-lugati't-Türkiyye'nin* birbirinden farklılığı bir kez daha vurgulanmakla birlikte "*Kitâbu Tercümân fi'l-Lügati'l-Fârisiyye ve't-Türkiyye ve'l-Arabiyye*" adlı eserin de bu kitaplardan tamamen farklı, müstakil bir kitap olduğu bildirilmiştir.

1. 19. yüzyılın, pek çok alanda olduğu gibi, dil öğretimi sahası için de yenilik arayışları dönemi olduğunu, bu çalışmanın konusu olan kitap ispatlamaktadır. Dolayısıyla bu kitap dil öğretimi tarihi bakımından ele alınmalıdır.

2. Araplara Türkçe öğretmek isteyen Türklerin 11. yüzyıl müellifi Kaşgarlı'dan başlamak üzere Araplara ve Arap diline yönelik çalışmaları serisinde son dönem halkalarından biri sayılabilir. Bir farkla ki, bu kitap, Araplara Türkçe ya da Türklere Arapça değil, Araplara Farsça öğretmek kasdıyla kaleme alınmıştır. Bu da Türkçe-Arapça ve Farsçaya aynı ölçüde hâkim olmayı gerektiren bir seviyenin göstergesidir.

3. Kitabın Mısır'da yazılması, Mısır'ın ve Arapça konuşan diğer Osmanlı vilâyetlerinin ihtiyacı gözetilerek hazırlandığının ifade edilmesi kültürel ve siyâsi tarih açısından dikkat çekicidir. Fakat bu başka bir çalışma konusu olduğundan burada ancak kitabın Mısır-Osmanlı ilişkilerine kaynaklık edecek malzeme barındırdığına işaretle yetinilmiştir.

4. Çalışmamızla bibliyografik ve biyografik eserlerde yerini henüz alamamış bir kitaba ve kaynaklarda kendisine yer verilmeyen şimdilik meçhul bir dilci olan Ali Rıza'ya dikkat çekilmek istenmiştir.

KAYNAKÇA

* Bu atasözü iki kere tekrarlanmış. Bkz. 13. söz.

** Bu atasözünün benzeri vardı. Bkz. 12. söz.

Ali Rıza (1274/1858). *Kitâbu Tercümânü fi'l-Lügati'l-Farsiyye et-Türkiyye ve'l-Arabiyye*, Kütübhâne-i Husûsî Gulâm Hüsey Served, s. 2+189+1. No. 12924, Kütübhâne-i Meclis-i Şûrây-ı İslâmî.

ATALAY, Besim (1949). *Eş-Şüzûrû'z-Zehebiyye ve'l-Kı'âi'l-Ahmediyye fi'l-Lugati't-Türkiyye*, İstanbul: Üçler Basımevi.

ÇETİN, Abdülbâki (2006). "Ahmed-i Dâ'î'nin Farsça Öğretmek Amacıyla Yazdığı Bir Eser: Müfredât", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 10, s. 113-128.

EMİNOĞLU, Emin (2010). *Türk Dilinin Sözlükleri ve Sözlükçülük Kaynakçası*, Sivas: Asitan Yay.

ÖZ, Yusuf (2010). *Tarih Boyunca Farsça -Türkçe Sözlükler*, Ankara: TDK Yay.

ÖZKAN, Selim Hilmi, "Osmanlı Devletinde Yabancı Dil Eğitimi", *Turkish Studies, International, Periodical for the languages, Literature and History of Turksih or Turkic* Volume 5/3 Summer 2010, ss.1783-1800.

ÖZTÜRK, Nuran-ABİK, Ayşe Deniz (2013). "Türkçe Öğretimi İçin Yazılmış Bir Eser: Kitâb-ı Tercümân-ı Türkî ve Arabî ve Fârisî", *VIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri (25-28 Eylül 2013 Tiran)*, Ankara: s. 382-406.

YILMAZ, Ozan (2010). "Cinas Usulüne Dayalı Farsça-Türkçe Bir Lügat Ravzatü'l-Cinas", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 2, s. 159-182.

<http://dlib.ical.ir/>

<http://www.icnc.ir/>

babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=njp.32101073252973

[http://www.thestudiesofottomandomain.com/makaleler/edebiyat/makale tr/Sami%20Baskin.17yuzuil.turkce.pdf](http://www.thestudiesofottomandomain.com/makaleler/edebiyat/makale_tr/Sami%20Baskin.17yuzuil.turkce.pdf)

<http://ozgursun.wordpress.com/2007/02/02/tunus-milli-kutuphanesindeki-turkce-elyazmalari/erişim>

http://nadireserler.atauni.edu.tr/detay_goster.php?k=12497

<http://archive.org/details/kitabturjumantur00ibnmuoftr/erişim> 25.07.2013

EKLER

Ek 1 (Kitabın kütüphane kaydının olduğu sayfalar)

اصناف	الاصناف
١٢٨ في استاء امعاء الامساك المبردة	١٠٤ المصاحف المشهورة
١٢٩ في استاء امعاء القيح الحامئة	١٠٥ المصاحف المخطوطة
١٣٠ في استاء امعاء القيح الحامئة	١٠٦ المصاحف في المخطوطات
١٣١ في استاء امعاء القيح الحامئة	١٠٧ المصاحف المكتوبة الاولى
١٣٢ في استاء امعاء القيح الحامئة	١٠٨ المصاحف المكتوبة الثانية والثالثة
١٣٣ في استاء الطيور	١٠٩ المصاحف المكتوبة والرابعة والخامسة
١٣٤ في استاء الدواجن والحيوانات	١١٠ في دخول النبي والاستصحاب
١٣٥ في القيح والقيح المبردة والشربة	١١١ في دخول النبي والاستصحاب
١٣٦ في القيح والقيح المبردة والشربة	١١٢ في دخول النبي والاستصحاب
١٣٧ في القيح والقيح المبردة والشربة	١١٣ في دخول النبي والاستصحاب
١٣٨ في القيح والقيح المبردة والشربة	١١٤ في دخول النبي والاستصحاب
١٣٩ في القيح والقيح المبردة والشربة	١١٥ في دخول النبي والاستصحاب
١٤٠ في ثبات البت والبراز	١١٦ في دخول النبي والاستصحاب
١٤١ في ثبات البت والبراز	١١٧ في دخول النبي والاستصحاب
١٤٢ في ثبات البت والبراز	١١٨ في دخول النبي والاستصحاب
١٤٣ في ثبات البت والبراز	١١٩ في دخول النبي والاستصحاب
١٤٤ في ثبات البت والبراز	١٢٠ في دخول النبي والاستصحاب
١٤٥ في ثبات البت والبراز	١٢١ في دخول النبي والاستصحاب
١٤٦ في ثبات البت والبراز	١٢٢ في دخول النبي والاستصحاب
١٤٧ في ثبات البت والبراز	١٢٣ في دخول النبي والاستصحاب
١٤٨ في ثبات البت والبراز	١٢٤ في دخول النبي والاستصحاب
١٤٩ في ثبات البت والبراز	١٢٥ في دخول النبي والاستصحاب
١٥٠ في ثبات البت والبراز	١٢٦ في دخول النبي والاستصحاب

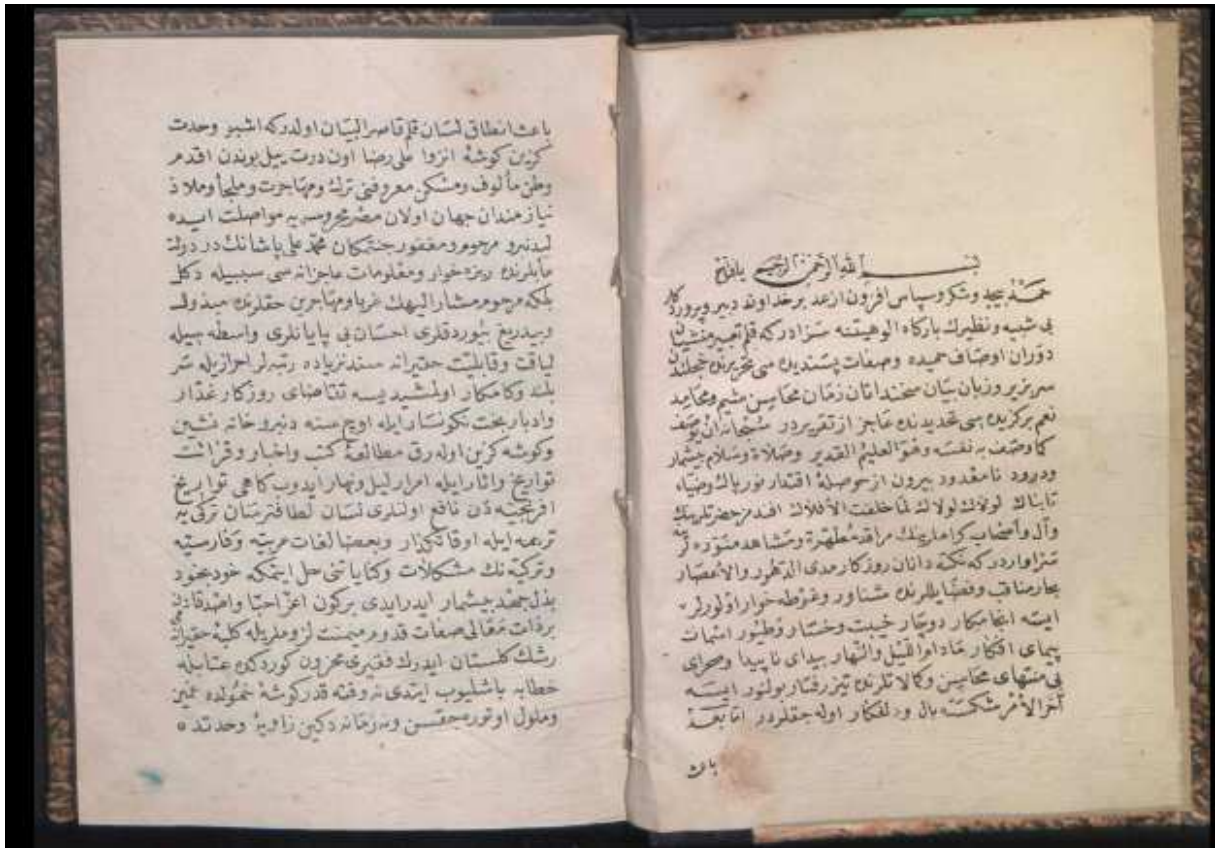
اعلان
من حققتك اتمت طبع او انش ادلان كتابك سيات
ترجمان فارسي و تركي و عربي و عجمي و حكايه تركي
در دست طبع اولشان كتابك
القاصد المخرجه في عذوب الحنفية فتاوى قاضيان و تاريخ
امريقه تركيه نفس ملتمسك ترجمان
واشركا بزخان خليله خويصلي احمد قندريك دكانه و سق
الزبطه نفس ملتمسك خانه سنه و حسيته و سوق القند
توقتي خواجه الياسك دكانه و اسكندريه و درونه يومه
اخبريك مع شيله صابله حقدور طبع عجمي و سق حقدور

Ek 2 (kitabın fihristinin bulunduğu ilk sayfası)

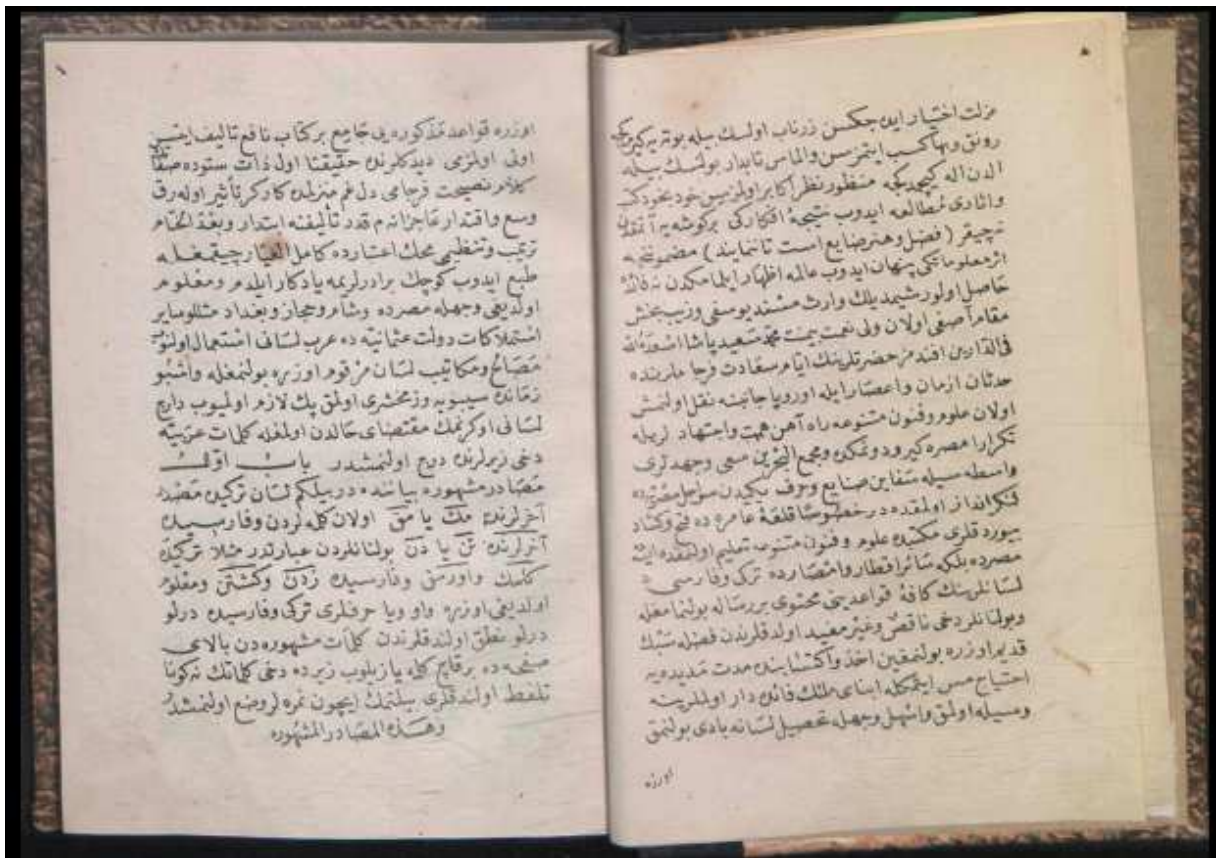
كتاب ترجمان اللغة الفارسية
والتركية والعربية
لمؤلفه الفقير
رضيا عن
ش

مكتبة زبدان السويحة
طبع في القاهرة سنة ١٣١٧ هـ

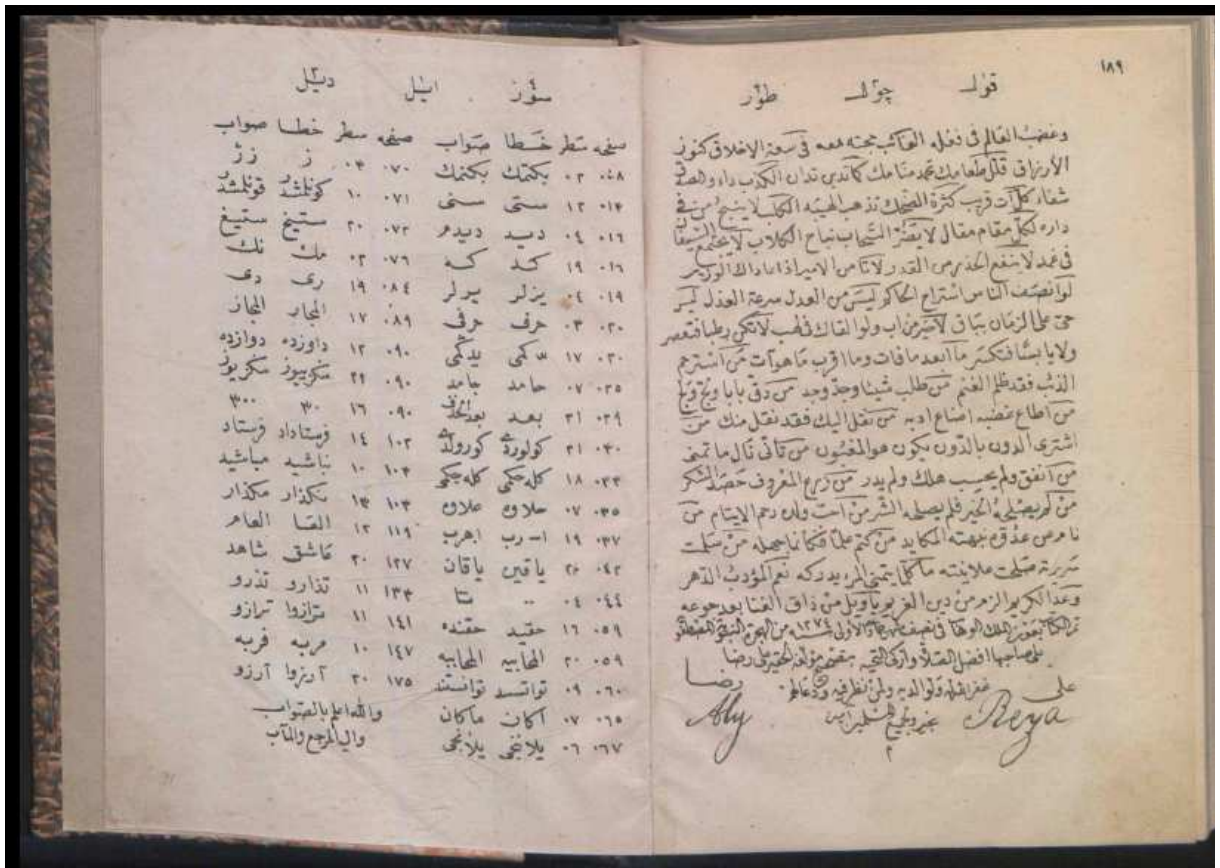
Ek 3 (kitabın ve müellifinin adının olduğu sayfa)

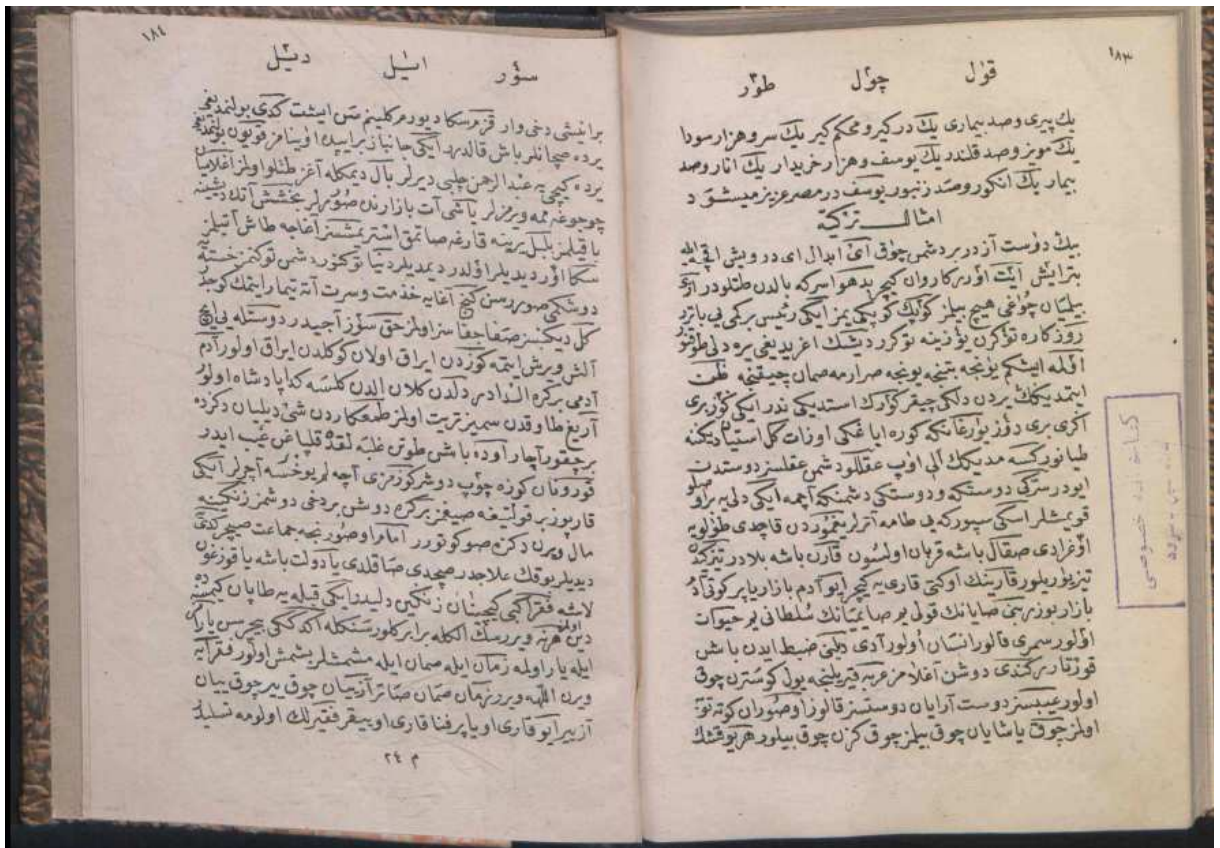
Ek 4 (Kitabın başlangıcı)

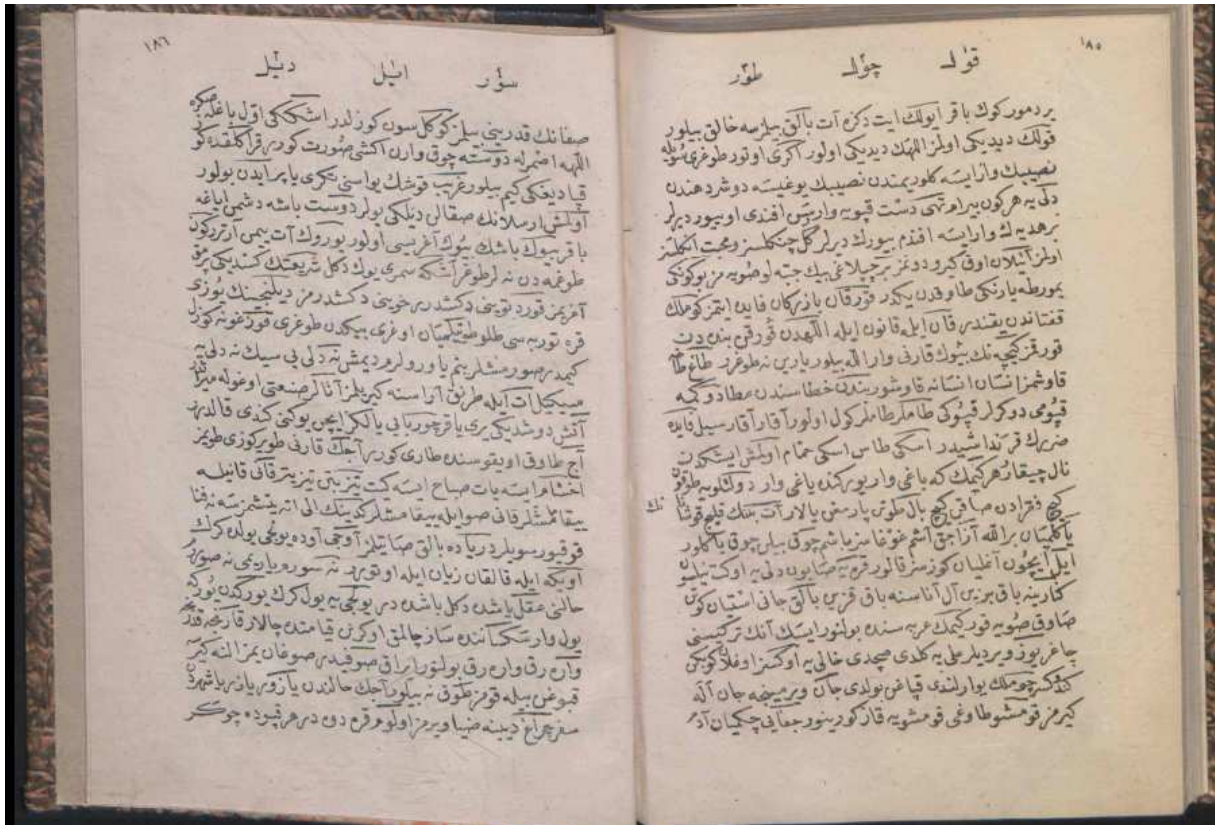
Ek 5 (Kitabın yazarı hakkında bilgi bulunan kısımdan iki sayfa)

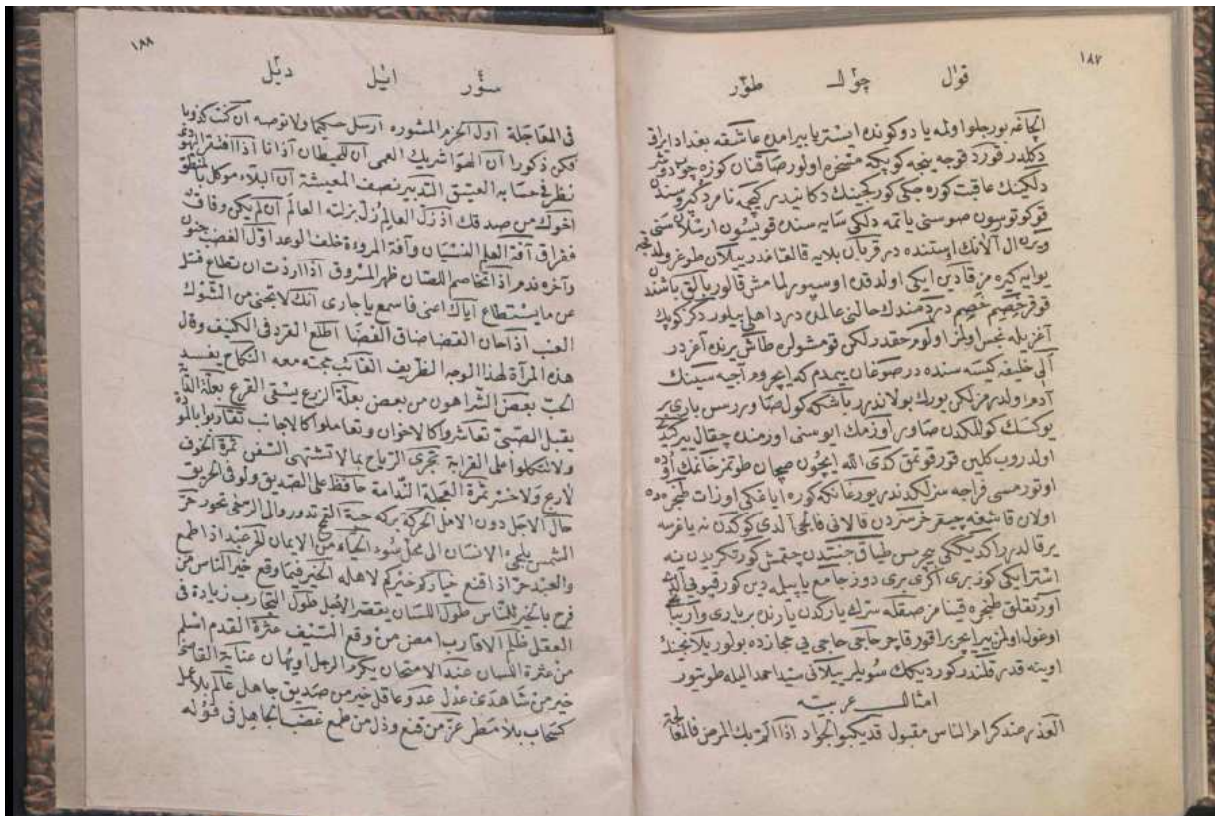
Ek 6 (müellif kaydı ve tarihi bulunan kitabın son sayfası)

Ek 7 (Atasözlerinin bulunduğu sayfalar 1)

Ek 8 (Atasözlerinin bulunduğu sayfalar 2)

Ek 9 (Atasözlerinin bulunduğu sayfalar 3)